

A MASONERÍA

entre el Navia y el Eo

↓ Víctor Guerra

Nos anos corenta del siglo pasao ser masón en España era el pior dos peccos posibles y el réxime oficial hasta yes botaba a culpa de crucificar a Cristo. Ese aire sacreto y conspirativo col que sempre pintaron as sociedades masónicas quedóu ben caltrido na nosa mentalidá colectiva. Però, como ben nos diz el autor d'este artículo, nun hai nada como os datos históricos pra botar lluz sobre as solombras y as invencióis. Víctor Guerra, nembro del Instituto de Estudios Históricos de la Masonería Española (CEHME), é especialista nestas cuestióis en Asturias y sobre ellas ten escrito abondos llibros y artículos. Esta é a primeira parte del sou achegamento a un tema ben desconocido na nosa zona y tamén ben interesante.

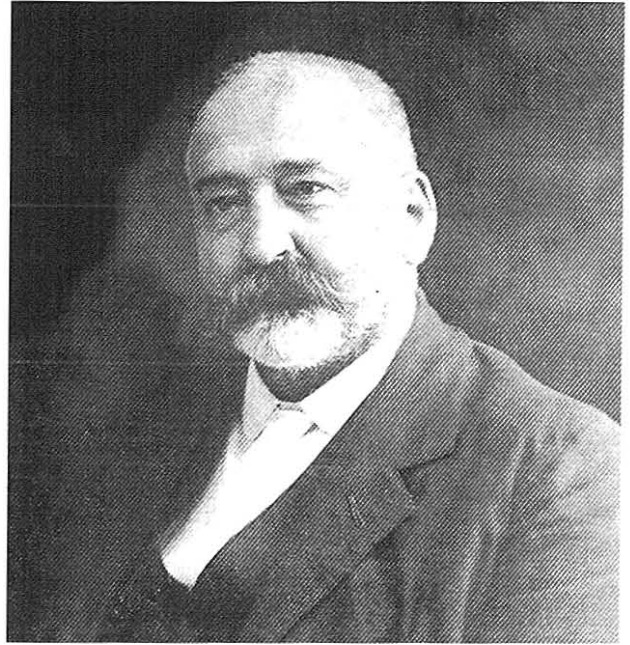
El liberalismo que recorreu terras y venas de muitos homes del occidente asturiano, botóu a semente pra que s'asentara nellas el ideario masónico que xa encontrara sito en búa parte d'Inglaterra y Europa. En Asturias, na primeira metá del s. XIX, temos dalgúas figuras que tán claramente vinculadas cua masonería. Entre ellas podemos destacar al xeneral Rafael del Riego —que según nota del Gran Consejo Federal Simbólico del Supremo Consejo del Grao 33, foi Gran Maestre entre 1821 y 1822—, a Agustín Argüelles —que tamén parez como tal en 1823— y, como alto dignatario masónico, al somedano Flórez Estrada.

Ta ben empezar nese punto —unde sabemos qu'a invención y a charlataneiría quedan na porta— pra poder ver con clarencia algo que sempre tuvo na solombra però que mui poucas veces foi un sacreto como tal, a lo menos pr'aquellos qu'eran buscadores fieles de valores como «a tolerancia, a libertá y a fraternidá», valores qu'a masonería ten como base de trabayo. Però primeiro tíamos qu'esplicar ¿qué é, al cabo, el trabayo masónico? Esto é el que nos esplica el Gran Oriente Español nun dos sous folletos:

«A Francmasonería é úa fraternidá que xunta a os sous nembros con un vínculo d'harmonía, verdá y amor fraternal. Però, ademáis de ser úa fraternidá, a francmasonería coye el llabor d'enseñar y inculcar

nos sous nembros os valores de rectitud y responsabilidad personal y miyorar el carácter moral d'úa persona y, a través d'este, miyorar a Humanidá. Ese llabor failo cua realización dos rituales propios de cada grao, qu'exerce a súa acción pedagóxica d'un xeito dramatizao. É un movemento del espírito dentro del que tein acoyida todas as tendencias y conviccióis favorables á miyora moral y material del xénero humano. A Francmasonería nun se fai órgano de ningúa tendencia política ou social determinada. A súa misión é a d'estudiar desinteresadamente todos os problemas que concernen á vida da humanidá pra fer a súa vida máis fraternal. A Francmasonería declara reconocer por base del sou trabayo un principio superior y ideal que se conoz xeneralmente pola denominación de Gran Arquitecto del Universo. Nun aconseya nin lluita contra ningúa convicción relixosa y amez que nin pode, nin ten, nin quer poñer fronteiras con afirmacióis dogmáticas sobre a Causa Suprema ás posibilidades d'investigación llibre da verdad».

Poderíamos dicir qu'a masonería é úa "actividá" d'esclarecemento permanente por medio d'un método que desarrolla a introspección, a especulación simbólica y a profundización non solo personal y individual, senón tamén naquellos temas qu'esmolén al home. Toda esa reflexión y debate faise alreod d'un espacio que se chama *templo*, *taller* ou *loxa*¹. Ese xuntoiro d'homes que tein un mesmo sentir frente a ellos mesmos y frente á sociedad, con úa perspectiva peculiar en conto al trabayo personal y social, é el que fexo nacer un tipo d'organización ou socia-

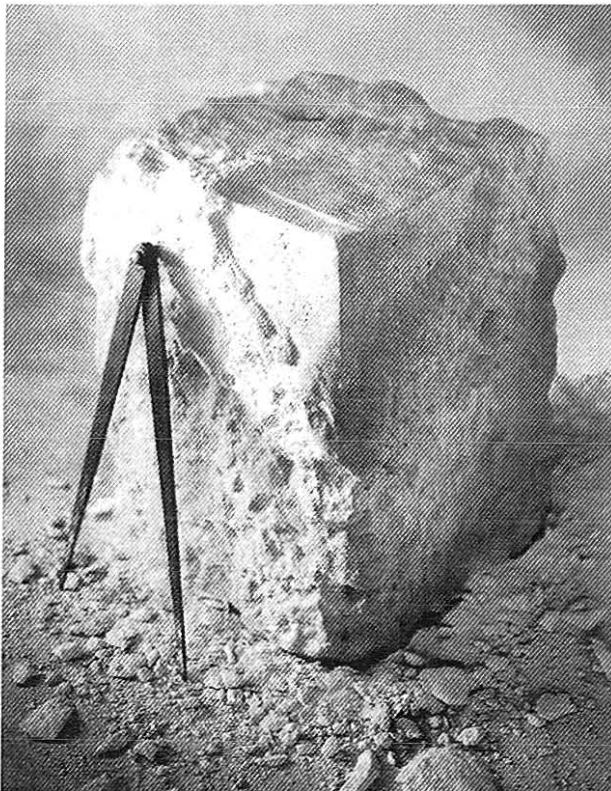

César Álvarez Cascos, fundador d'úa das primeiras loxas en Lluarca

bilidá —en Asturias, sobre todo a partir del último tercio del s. XIX— que se define, siguiendo os métodos que xa mencionamos, como *loxa masónica*.

A masonería entra en Asturias da mao d'obreiros franceses y d'emigrantes que traín hasta as nosas terras a idea masónica que, gracias á semente lliberal que xa nombramos, vai atopar un bon sito pral establecemento de talleres masónicos. Anque al empezo s'asentan, como era d'esperar, nas ciudades grandes como Xixón ou Uviéu, col tempo a semente vai estendéndose polas alas territoriales asturianas. Hai que dicir qu'a medría foi muito máis ruía y deuse igual tanto nel oriente como nel occidente asturiano. Esta última parte d'Asturias conocéu nel s. XIX loxas nos conceyos de Valdés y Navia, y úa mui pequena, un pouco máis llonxe d'estos sitios y d'estos tempos, nel s. XX, en Grandas de Salime: *Amor y Trabajo*, que lidera el grao 18º de Rito Escocés Antigo y Aceptao (R.:E.:A.:A.:); José Naveiras Pastur.

Nun se tía que falar da masonería entre el Navia y el Eo sin antias nombrar outros proyectos masónicos que se deron al pé y que tuveron muita influencia na zona. Por exemplo, en novembro de 1882, el Capítulo Provincial d'Asturias mandaba un informe favorable al *Gran Oriente Nacional de España*² pra que se ye concedera a un taller qu'había tar nos valles de Lluarca a *carta constitutiva* ou *patente* col título distintivo d'*Estrella Benéfica n.º 169*. D'este taller quedaron ben poucas noticias. Us meses máis tarde, en xeneiro de 1883, fúndase outra loxa al aveiro del *Gran Oriente de España*, que lleva por título distintivo el de *Luz de Lluarca n.º 236*; axina paran os sous trabayos masónicos, porque seguro qu'el ambiente social unde fían el llabor nun era el máis gracioso, anque eso nun los botóu pr'atrás y volveron poñer en pé el taller en setembre de 1888. Quen vai ser el cabezaleiro d'ese taller é el abogao y lli-

A pedra na masonería representa todas as obras morales y todos os materiais da sabiduría usaos nel trabayo masónico

César Álvarez Cascos fundador d'úa das primeiras loxas en Lluarca

Fernández Calzada. El taller sufríu dalgúas crisis hasta que lo desamañou, como imos ver, un tal Juan Manrique.

Pode qu'el personaxe máis importante pola súa proyección y empeño é el naviego Rafael Fernández Calzada. Despóis de non poucos traballos tres de pasar pola loxa *Luz Ovetense* en 1877, é quen a amañar este outro taller na súa terra d'orixe. Na loxa d'Uviéu convivíu con Ramón Álvarez Buylla, os ermaos Pumares y con Fermín Canella que, na morte del sou amigo el 14 de febreiro de 1910, ye dedicóu úa introducción ben llarga nel libro de semblanzas qu'a súa familia fora componendo a base de recoyer aquí y alló noticias y recordos das andanzas d'este naviego notable.

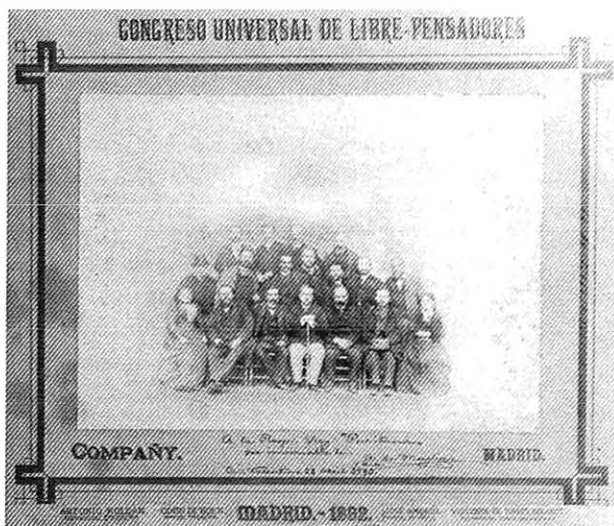
Rafael Fernández Calzada veu al mundo en 1821 nel lugar de Talarén (Navia). Despóis d'estudiar Lleis na Universidá d'Uviéu, incorpórase al mundo notarial como titular en 1848. Rafael —igual qu'outros muitos ermaos masóis asturianos y peninsulares— militóu activamente nel Partido Republicano Federal que lideraba outro conocido masón, Pi y Margall. Os seguidores del republicanismo tiveron en Xixón un periódico, *El Porvenir de Gijón*, que yes valía d'órgano d'espresión y unde encontramos masóis ben activos como Tapia Segade, Moreno Barcia ou Pérez Costales, del outro llao del Eo.

El ermao *Viriato* —qu'ese era el sou alcuño simbólico— ha ter que trabayar duro pra poñer en mar-

cha el sou proyecto masónico, recuperando ermaos d'outros proyectos y d'outras loxas, y iniciando máis profanos, però, como nos diz a profesora Victoria Hidalgo nel sou libro *La masonería en Asturias en el siglo XIX*, «la llegada a Navia en 1882 de un elemento perturbador, Juan Manrique, trastocó su buena marcha». ¿Quén era este personaxe escuro que fai peligrar el proyecto masónico? Nun lo sabemos, però debéu esmoler de verdá a Fernández Calzada que, núa carta al Gran Maestre Morayta, ye recordaba feitos d'este tal Manrique.

Tamén vai xugar en contra del proyecto naviego el que daquela se tuviera debatendo a pertenencia a ún ou outro Oriente ou Obediencia, y eso tría á loxa dalgúas disensións que fixeron qu'ésta entrara en “sonos”, quere decir, na suspensión temporal dos traballos. Tamén a lluita del notario naviego contra a “clericalla”, os qu'os masóis chamaban “da capa negra”, ye costara ben disgustos y el pago de 4.000 pts. d'entonces.

El demáis, como representante da súa loxa ha acudir al Asamblea da Obediencia de 1888 en Madrid quen fora el primeiro Venerable Maestro Pedro Fernández de la Pumariega, qu'acaba por meterse nos traballos masónicos madrileños, unde lo encontramos entre os anos 1892-1896, dentro da loxa *Fraternidad Ibérica*. Nesta tamén trabayaba Eduardo Guilmain Abarca⁵, que fora nembro da loxa *Los Amigos de la Naturaleza y la Humanidad* de Xixón.

Reunión de masóis en Madrid, nel ano 1892. Na masonería d'esa ciudá tamén participaron dalgús personaxes da loxa de Navia

Na loxa madrileña sentábanse nos bancos, según os sous graos y calidades, xente como el músico Tomás Bretón ou el Venerable Maestro Eduardo Caballero de Puga.

A partir de 1892 nun volve haber novas da loxa naviega. En xunio d'este ano a loxa *Jovellanos* de Lluarca, qu'einda ta en activo, pídeye á súa Obediencia —neste caso al Gran Oriente Español— úa carta patente pra outra formación nova qu'iba llevar as súas columnas en Navia, tres dos esforzos

Bandeira d'úa loxa

de Rafael Calzada por manter os ánimos enteros y al orde. Como nun foi quen, ha llevar col sou amigo José Alonso Narciández, simbólico *Saladino*, un taller novo que coye el nome d'outro lliberal asturiano ben conocido y nembro da primeira masonería asturiana: *Rafael del Riego*.

Este é, polo tanto, el panorama dos talleres que se dan entre el Eo y el Navia, pero aunque poda pintar qu'ê úa presencia pequena, queda muito trabayo por fer y muito que pescudar. Fai falta buscar a presen-

cia de todos estos *Fiyos da Viuda*⁶ dentro del sou ámbito social y cultural, y valorar a súa proyección política y institucional, que tuvo que ser importante namáis botando úa oyuada al mapa xeopolítico da zona.

A dimensión que tuvo a masonería na zona coye máis importancia se reparamos na presencia de dalgús francmasones que, aunque eran nacidos nestas terras, nun trabayaron por diversas razóns a súa *pedra bruta*⁷ nas loxas da zona, senón que lo fixeron noutros sitios como Xixón ou Uviéu. Mesmo fora d'Asturias temos trabayando a varios masóis como é el caso del veigueño Augusto Barcia Trelles, Gran Maestre de Gran Oriente Español y Soberano Comendador del Supremo Consejo del Grao 33º, que tuvo úa importancia capital dentro da masonería española y d'ultramar⁸. Pero nun foi namáis Barcia, senón muitos masóis máis que foron componendo a base d'outras loxas como Jerónimo Alvarez Freije, Roque Gayol ou José Iglesias Fernández, de Castropol; Francisco F. Casariego, Luis Méndez Calzada, Demetrio Avello, Manuel Rodriguez, entre outros de Navia; y da zona de Ribadeo, como Francisco Díaz Díaz ou Francisco Caramés Riopedre, nacido en Castropol, crio na villa luguesa y vinculaou por vía matrimonial con Tapia.

Por outro llao, outra aportación fundamental que fai coyer al occidente asturiano entidá masónica é a presencia de nacidos d'estas terras nas loxas d'ultramar. Os "americanos" fóronse integrando por úas ou outras razóns na vida masónica de Cuba, Puerto Rico, Venezuela, Arxentina, etc., y con mui distinta proyección social, profesional y mesmamente política.

NOTAS:

¹ El *templo* ou *taller* masónico é el sito unde trabayan os masóis, espacio singular que pon úa fronteira de separación col mundo profano. Dentro d'él faise a "actividá masónica" espresada cuas que chaman *tenidas*. Cada Rito incorpora al Templo, según a súa particularidá simbólica, diferentes elementos —ou os mesmos pero repartidos d'outro xeito—, aspecto que vai afectar a os contidos según se trabaye nos graos d'Aprendiz (1º), Compañeiro (2º) ou Maestro (3º).

² El Rito Escocés Antigo y Aceptao é ún dos muitos que se practican dentro da masonería, aunque é el máis practicaou nel mundo. Ta composto por 33 graos.

³ Úa das distintas Obediencias que se deron en España y na que s'acoyeron dellas loxas.

⁴ Cualquer profano aceptao pra formar parte d'úa loxa ten que pasar polas que chaman probas da iniciación, y é desa conda coye el alcuño simbólico, que pode fer referencia a cualquier elemento, personaxe ou cualidá.

⁵ Guilmain era parente del famoso Conde d'Aranda (de tempos de Carlos III), qu'hasta hai pouco considerábanlo masón.

⁶ A os nembros da masonería chámanyes os *Fiyos da Lluza*, ou *Fiyos da Viuda* y tamén os *Ermaos tres puntos* ou hiramistas.

⁷ A *pedra* na masonería representa todas as obras morales y todos os materiales da sabiduría usaos nel trabayo masónico. El trabayo de llabrar a *pedra* —simbolizando os gremios veyos de canteiría— é un trabayo simbólico d'ir trabayando a nosa propia personalidá, axustándola a os criterios d'equidá, igualdá y fraternidá.

⁸ Sobre Barcia xa adelantamos un trabayo nel nº 38 (outubre de 2002) da revista *La Vega* da Veiga.

NEMBROS DEL TRIÁNGULO RAFAEL DEL RIEGO NAVIA (1892)

NOME Y APELLIDOS	ALCUÑO SIMBÓLICO	PROFESIÓN
José Alonso Narciández	<i>Saladino</i>	Telegrafista
Emiliano Cepeda	<i>Navia</i>	Abogao
Manuel Fernández	<i>Churruca</i>	Propietario
Rafael Fernández Calzada	<i>Viriato</i>	Abogao
José Menéndez		Propietario